УДК 796.011.1:159.972

ВПЛИВ СІМ'Ї НА МОТИВАЦІЮ ПІДЛІТКІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Ольга ЖДАНОВА, Уляна ШЕВЦІВ

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. Статтю присвячено проблемі налагодження співпраці батьків і школи для підвищення фізкультурної активності учнів. Наведено результати анкетування школярів та їхніх батьків, які дають змогу вивчити ставлення респондентів до змісту такої співпраці, з'ясувати рівень фізкультурної активності та грамотності батьків і дітей, місце рухової активності в їхньому способі життя, аспекти сімейного виховання.

Ключові слова: мотивація, сім'я, урок фізичної культури, підлітки, сімейне виховання.

Постановка проблеми. На сучасному етапі існує необхідність перегляду основних напрямків системи фізичного виховання молодого покоління. Така необхідність зумовлена значним погіршення стану здоров'я дітей і підлітків [1, 3, 5].

В умовах сучасних навчальних закладів не створено такого середовища, яке сприяло б зміцненню здоров'я учнів, набуттю практичних навичок рухової активності. Разом з тим педагогічні колективи нехтують оздоровчими можливостями шкільної фізичної культури. Як наслідок вищезазначеного – відсутність спортивно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня шкіл та співпраці школи і сім'ї у питаннях зміцнення здоров'я учнів засобами фізичної культури. На думку науковців, завдання виховання можуть успішно вирішуватися лише за умови спільної роботи школи та сім'ї [2, 4, 6].

Виховання дітей – це не особиста справа батьків, це їх громадянський обов'язок. Суспільству не байдуже, якими виростуть діти: здоровими, сильними, працелюбними громадянами чи людьми з ослабленим здоров'ям та низьким рівнем працездатності. Батьки повинні відповідати перед державою за фізичне й моральне виховання дітей (Конституція України, ст. 59, державна національна програма «Освіта. Україна XXI ст.», 1996). Сучасні умови вимагають від вчителів і батьків перегляду змісту взаємодії, вони повинні виступати партнерами у вихованні дитини, що означає рівність, взаємну повагу, чуйність і зацікавленість в успішному здійсненні співробітництва. Це вимагає пошуку нових форм взаємодії і співпраці школи та сім'ї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати наших попередніх досліджень свідчать про те, що сучасна система фізичного виховання не сприяє зміцненню здоров'я підлітків. Завдання виховання та оздоровлення можна успішно вирішувати лише за умови спільної роботи школи та сім'ї.

Частково цю проблему у своїх друкованих працях висвітлювали Р.З. Поташнюк (2007); І.В. Степанова (2007); О.Ю. Кібальник (2008); С.С. Червонецька (2009); О.А. Кузьмич (2010); М.Н. Муляр (2010); О.М. Боднарчук (2011) та ін., однак вона залишається актуальною та потребує подальшого дослідження.

Роботу виконано згідно зі Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту Міністерства України у справах сім`ї, молоді та спорту на 2010–2015 роки за темою 3.9 "Удосконалення наукових засад спорту для всіх, фітнесу та рекреації" (номер державної реєстрації 0111U001735).

Мета дослідження – вивчення впливу сім'ї на формування стійкої позитивної мотивації школярів до участі у фізкультурних заняттях.

Об'єкт дослідження: сімейне виховання підлітків 13–15 років.

Предмет дослідження: вплив сім'ї на мотивацію підлітків 13–15 років до занять фізичною культурою.

Досягнення поставленої мети передбачало вирішення таких **завдань**:

1. Вивчити стан висвітлення проблеми у фаховій літературі.
2. Виявити роль батьків у формуванні позитивної мотивації підлітків.
3. Встановити чинники мотивації учнів до занять фізичною культурою.

© Жданова О., Шевців У., 2015

Методи дослідження:

- аналіз та узагальнення наукової та методичної літератури;
- соціологічні методи (анкетування батьків і учнів);
- математико-статистична обробка даних.

Організація дослідження. Дослідження проводилося за участю учнів 7–8 класів, які навчаються в загальноосвітній школі №93 м. Львова та їх батьків. В анкетуванні взяли участь 72 дорослих та 60 дітей-респондентів.

Було сформовано анкети для батьків та учнів, які складалися із питань закритої форми, їх заповнення передбачало анонімність.

Анкета для батьків містила 22 запитання, об'єднаних у блоки, які передбачали отримання інформації про спосіб життя батьків; спільні заняття з дітьми; знання батьків із теорії та методики фізичного виховання; зв'язок батьків зі школою; вибір батьками виховного впливу.

Анкета для підлітків складалася з 19 запитань, об'єднаних у такі блоки: знання з фізичного виховання; інформація про спільні заняття з фізичної культури учнів із членами родини; готовність батьків до співпраці зі школою; успіхи з фізичної підготовки; мотивація до занять фізичною культурою і спортом.

Виклад основного матеріалу. Аналіз отриманих даних дозволив створити уявлення про спосіб життя батьків. Значна їх частина (89,6%) вважає заняття фізичними вправами корисними для свого здоров'я. Із опитаних батьків лише 7,8% систематично займаються фізичними вправами (ранкові пробіжки, ранкова гімнастика, заняття у фітнес-клубах та ін.). Ще 10,4% батьків займаються деколи. Це, в основному, ігри під час літнього відпочинку. Шкідливими звичками 89,6% батьків назвали куріння тютюну, а 32,5% – вживання алкоголю. Лише 10,4% батьків відповіли, що ніколи не вживали алкоголь.

Таким чином, відповіді на запитання анкети свідчать, що лише 7,8% батьків дотримуються здорового способу життя, у 54,5% спосіб життя близький до задовільного, у решти – 37,7% – спосіб життя неможливо назвати здоровим.

Результати анкетування дали змогу з'ясувати, чи займаються батьки спільно з дітьми фізичними вправами. Установлено, що ніхто з батьків разом з дітьми не виконує ранкову гімнастику, ранкові та вечірні пробіжки, не катається на ковзанах та лижах тощо. Опитування батьків показало, що найбільшу турботу про фізичний розвиток дитини вони проявляли лише в перший період їхнього життя. Вони слідкували за тим, як росте й розвивається дитина, сприяли тому, щоб вона швидше навчилася ходити, стрибати, бігати. У мірі того як зростала дитина в батьків зменшувався інтерес до її фізичного розвитку. Дехто з них переконаний, що про фізичний розвиток дитини-школяра повинна піклуватися школа, тобто вчителі, які там працюють.

Для того щоб здійснювати фізичне виховання дітей у сім`ї, батькам необхідно мати педагогічні та фізіологічні знання. Тільки 10,4% батьків відповіли, що знають про особливості фізіологічного розвитку підлітків 13–15 років, тобто того вікового періоду, до якого належать їхні діти. Батьків, які дещо знають про вікові особливості своїх дітей серед респондентів було 77,9%. Інші 11,7% не володіють названою інформацією. Загалом, батькам відомо, що це перехідний період і дуже небезпечний вік у психологічному аспекті. Більшість батьків це відчули з практики спілкування із власними дітьми.

Успіх взаємодії сім'ї та школи в питаннях фізичного виховання значною мірою залежить від стосунків, які складаються між учителями фізичної культури та батьками учнів. Плідні контакти батьків і педагогів – крок до взаєморозуміння, до набуття довіри, обміну духовними й емоційними цінностями, засвоєння педагогічного досвіду, знань, які вчителі і батьки передають один одному. Поінформованість батьків про стосунки дітей у навчальному закладі оцінювали за їхніми відповідями на питання анкети. Про те, які в дитини стосунки з учителем фізичної культури знають 30% батьків, 35% – знають небагато про зазначені стосунки і 35% – нічого про них не знають.

Слід зазначити, що ніхто з батьків не допомагає школі у проведенні змагань. Приходять уболівати за свою дитину на шкільні змагання лише 2,8% батьків, 5,2% – приходять на змагання інколи і 92,2% – ніколи не відвідують змагання підлітків. Загалом, співпраця сім'ї та

школи з питань фізичного виховання підлітків виглядає так: 20% батьків відповіли, що підтримують тісний зв'язок зі школою, 26,8% – інколи підтримують стосунки і 53,2% – не утруднюють себе співпрацею зі школою (рис. 1).

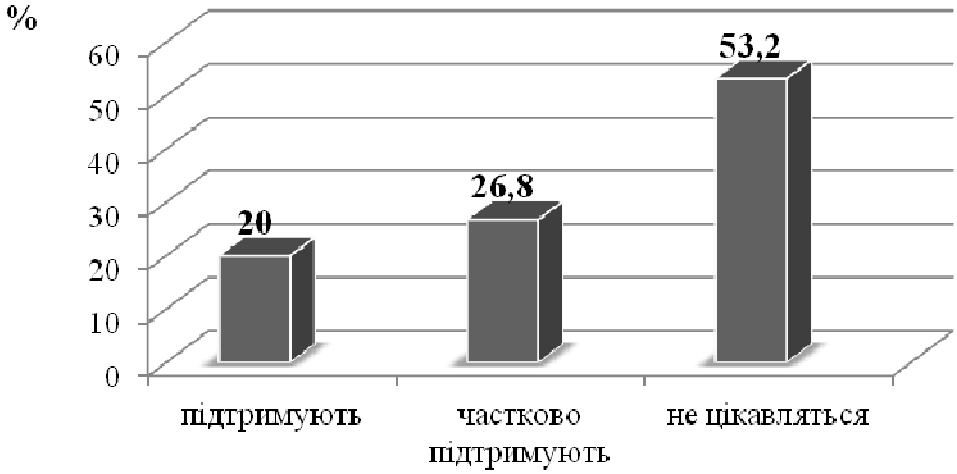

Рис. 1 Відповіді респондентів-батьків про зв'язки зі школою

Отже, у практиці виховання дітей у сім'ї залишається багато проблем, а роль батьків у їх фізичному вихованні залишається незначною.

Ми також провели опитування учнів. Установлено, що не всі вони усвідомлюють користь фізичних вправ на організм. Відповіді на питання анкети свідчать, що про хвороби, які виникають від малорухливого способу життя, 78,1% дітей нічого не знають, 15,6% – знають зовсім мало й лише 6,3% учнів відповіли, що їм відомо, виникненню яких хвороб сприяє малорухливий спосіб життя.

Для того щоб виявити традиції родини щодо спільних занять фізичними вправами, ми ввели до анкети для учнів відповідне питання. З усіх поданих варіантів відповідей найменший відсоток респондентів (6,25%) обрали варіант «щодня разом займаємося фізичними вправами». Займаються з батьками час від часу – 9,38% опитаних учнів і ніколи не займаються 84,37% респондентів.

Прикладом для занять фізичними вправами в сім'ї для 9,4% опитаних учнів є тато, для 6,3 – мама, 43,7 – брат або сестра,інших 40,5% респондентів – нема позитивного прикладу.

Обробка анкет, заповнених підлітками, дала змогу з'ясувати, що спільно з батьками постійно займаються фізичними вправами лише 12,5% учнів, деколи – 9,4%, зовсім не займаються – 78,1% респондентів.

Відвідування підлітками фізкультурних занять залежить, передусім, від мотивів навчання, тобто від того, що спонукає їх до названої діяльності. Відповіді учениць 7-х класів на питання анкети свідчать, що більшість із них відвідує шкільні заняття фізичною культурою, щоб мати хорошу фігуру та красиво, пластично рухатися (78% відповідей), щоб уміти танцювати на дискотеці (71,9% відповідей). Водночас 37,5% хлопців прагнуть на уроках фізичної культури поліпшити свої спортивні результати, а решта (62,5%) – відвідує їх лише через наполягання вчителів та батьків без особливого ентузіазму.

Отримують задоволення від уроків фізичної культури 34,4% усіх учнів, а 62,5% підлітків відвідують уроки, щоб отримати високі оцінки. Це для них важливо, адже вони не допускають, що з фізкультури може бути нижча оцінка, ніж «10».

Не хочуть мати неприємностей, які пов'язані із пропусками уроків 15,6% учнів, а 6,2% підлітків ходять на уроки тільки тому, що вони є в розкладі занять. Мотивують відвідування уроків фізичної культури тим, що хочуть поліпшити здоров'я 37,5% учнів, а 34,4% прагнуть сформувати рухові вміння та навички. Усунути недоліки фізичного розвитку засобами фізичної культури під час уроків намагається 21,9% учнів.

Серед учнів-респондентів 6,2 % відмінили б шкільні уроки фізичної культури, 15,6% – збільшили б їх кількість, а решта – 78,25% – залишили б так, як є: два уроки на тиждень.

Отже, слабкі теоретичні знання з фізичної культури, якими володіють діти, недостатність впливу сім'ї на їх свідомість, низька готовність батьків до співпраці зі школою вплинули на те, що в підлітків простежуються нестійкі мотиви до занять фізичною культурою.

Висновки:

1. Установлено, що питання співпраці сім'ї та школи у фізичному вихованні школярів висвітлено не повною мірою. Дослідженнями науковців доведено низький інтерес до фізкультурних занять та відсутність потреби в таких систематичних заняттях у колі сім`ї.

2. Недостатність впливу сім'ї на свідомість дітей, низька готовність батьків до співпраці зі школою вплинули на те, що в підлітків простежуються нестійкі мотиви до занять фізичною культурою. Визначено, що значна частина батьків (89,6%) вважає заняття фізичними вправами корисними для здоров'я, розумової та фізичної працездатності, проте спільні заняття з фізичної культури батьків із дітьми в основному обмежуються лише фізичними вправами під час відпочинку. Лише комплексне використання всіх форм фізичного виховання, включаючи родинне, допоможе певною мірою вирішити його освітні, оздоровчі та виховні завдання.

3. Виявлено пасивність школярів до відвідування фізкультурних занять. Установлено основні мотиви, які спонукають підлітків до відвідування шкільних уроків фізичної культури. До них належать бажання мати хорошу фігуру (78% відповідей), гарно, пластично рухатися (71,9% відповідей) та отримати високу оцінку з предмета (62,5% відповідей). Мотиви, що сприяють вирішенню оздоровчих та освітніх завдань, поліпшенню здоров'я, формуванню рухових умінь і навичок, підвищенню спортивних результатів, усуненню недоліків фізичного розвитку, – ще не знайшли належного місця у свідомості підлітків.

Перспективи подальшого дослідження полягають у розробці рекомендацій для батьків з фізичного виховання підлітків: як разом із дитиною залучатися до здорового способу життя, ініціювати рухову активність та поглиблювати свої знання з фізичного виховання дітей.

Список літератури

1. *Гущина С. В.* Воспитание ценностного отношения школьников к физической культуре / С. В. Гущина // Олімпійський спорт і спорт для всіх : тези доп. IX Міжнар. наук. конгр. – К., 2005. – С. 127.

2. *Добринський В. С.* Проблеми фізичного виховання школярів у сучасних умовах / В. С. Добринський // Проблеми педагогічних технологій. – Луцьк, 2000. – Вип. 4. – С. 65–68.

3. *Ким Т.* Концептуальные основы физического воспитания в системе «семья – школа» / Т. Ким // Физическое воспитание и спорт в системе образования как фактор физического и духовного оздоровления нации. – М., 2009. – Т. 3, – ч. 2. – С. 109–113.

4. *Куликова Т. А.* Семейная педагогика и домашнее воспитание / Т. А. Куликова. – М. : Аркадия, 2000.

5. *Круцевич Т.* Мотиваційний підхід до організації процесу фізичного виховання у школі / Т. Круцевич // Наукові записки. Педагогіка : зб. наук. пр. – Т., 2004. – С. 35–39.

6. Физическое здоровье современных школьников / В. С. Лиходед, Р. В. Клопов, Я. В. Лиходед, В. В. Дорошенко // «Олімпійський спорт і спорт для всіх» : тези доп. IX Міжнар. наук. конгресу. – К., 2005. – С. 158.

7. *Овчаренко Т. Г.* Соціально-психологічні проблеми сімейного виховання дітей / Т. Г. Овчаренко// Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. – Луцьк, 1999. – С. 456–459.

ВЛИЯНИЕ СЕМЬИ НА МОТИВАЦИЮ ПОДРОСТКОВ К ЗАНЯТИЯМ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ

Ольга ЖДАНОВА, Ульяна ШЕВЦИВ

Львовский государственный университет физической культуры

Аннотация. Статья посвящена изучению проблемы налаживания сотрудничества родителей и школы для повышения физкультурной активности учеников. Приведены результаты анкетирования школьников и их родителей, которые дают возможность изучить отношение респондентов к содержанию такого сотрудничества, выяснить уровень физкультурной активности и грамотности родителей и детей, место двигательной активности в их образе жизни, аспекты семейного воспитания.

Ключевые слова: мотивация, семья, урок физической культуры, подростки, семейное воспитание.

FAMILY INFLUENCE ON TEENS MOTIVATION TO PHYSICAL TRAINING

Olga ZHDANOVA, Ulyana SHEVTSIV

Lviv State University of Physical Culture

Abstract. The article is devoted to the problem of parents and schools cooperation to improve athletic activity among students. There have been given the results of the survey of students and their parents who allow to learn attitudes for the content of such cooperation, to determine the level of physical activity and literacy of parents and children, place of motor activity in their lifestyle, aspects of family education.

Keywords: motivation, family, physical education classes, teens, family education.